

Terör Eylemlerinin Siyasal Suç Açısından Değerlendirilmesi

Devrim AYDIN*

Özet

Sosyal bilimlerde ve hukukta kullanılan bazı kavramların tam olarak neyi ifade ettiği tartışılır. Terörizm ve siyasal suç da tartışılan kavramlardandır ve bir tanım birliğini sağlamak da kolay değildir. Bu nedenle, ulusal ve uluslararası belgelerde terörist eylemlerin bir listesinin yapılması tercih edilmektedir. Terörizmin ne olduğunun belirlenmesinin en önemli nedeni, onu siyasal suçlardan ayırmaktır. Siyasal suçun en önemli sonucu, siyasal suçlunun iade edilmemesidir. Terör eylemlerine katılanlar ise iade edilmekte ve yargılanmaları sağlanmaktadır. Özellikle son yıllarda şiddet eylemlerinin ve kullanılan şiddetin boyutlarının artması siyasal suç ve terörist eylem konusundaki tartışmaları artırmıştır. Siyasal suçun gelişimi ana hatları ile ortaya konulduğu zaman siyasal suç sayılmayan terörist eylemleri anlamak kolaylaşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Ceza Hukuku, Siyasal Suç, Terörizm, Şiddet, Uluslararası Ceza Hukuku, Uluslararası Suçlar, Suçluların İadesi.

GİRİŞ

"Güzellik gibi terörizm de bakana göre değişmektedir." diyen bir yazara göre geçmişten beri var olan siyasal suç – terörizm tartışması yeni boyutları ve yeni politik bakışlarla sürmeye ve özneliğini korumaya devam edecektir.¹ Terörizm, özellikle politik amaç veya araç olarak kitleleri korkutmak ve geniş kitleleri etki altına almak amacıyla yönelmiş kuvvet kullanma ve tehdit etme fiilleri ile akla gelmektedir. Terörizm konusunda tam bir tanım birliği henüz sağlanamamış olmasına rağmen, terörizm bazen 'terörist'in yöneldiği siyasal amaçtan bazen de şiddeti yöntem olarak benimsemiş

* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Ceza Hukuku Araştırma Görevlisi.

¹ Hess Henner, 'Like Zealots and Romans: Terrorism and Empire in the 21st Century'; *Crime, Law & Social Change*, N. 39, 2003, s. 339.

olmasından hareketle tanımlanmaktadır.² Türkçe sözlükte 'terör' karşılığı olarak kullanılan 'yıldırma' ve 'terörizm' karşılığı olarak da "Siyasi bir amaca ulaşmak için yıldırma hareketlerini düzenli bir biçimde kullanmak." ifadesi yer almaktadır.³ Terörizm, şiddetin bir strateji ve yöntem olarak düzenli bir biçimde kullanılması olmasına rağmen henüz bir tanım birliği sağlanamamıştır.⁴ Bunun en önemli nedeni ise terörist eylemleri 'siyasal suç'tan ayırmak amacıdır. Siyasal suçta temel amacın, 'yeni ve daha iyi' bir siyasal düzenin yaratılması olduğu ileri sürülmekteyken, metroya kimyasal gaz atılması, şehir sularına zehir katılması, yolcu uçaklarının bombalanması gibi eylemler ideoloji ile bağlantısı olmayan ve yeni bir siyasal düzenin yaratılması amacına da ters düşen 'terörist' eylemler olarak nitelenmektedir. Bu örnekler siyasal amaçlarla işlenmiş olsa bile toplumun iyiliğine hizmet etmekten ve daha iyi bir siyasal rejim kurmaktan uzak, kitleleri sindirmeye, sivillere zarar vermeye yönelik şiddet niteliğinde olduğu ve belli bir grubun kişisel menfaat ve amaçlarından başka, toplumun geri kalanı ve geniş kitleler açısından gelecekte daha iyi sosyal ya da siyasal koşullar yaratmak mücadelesi olmaktan uzak olduğu ileri sürülmektedir.

Üç bölüme ayırdığımız çalışmamızda öncelikle siyasal suç kavramını, tam ve nisbi siyasal suçu inceleyeceğiz. Bunun ardından, siyasal suç sayılmayan durumları ve özellikle de terörist hareketleri ele alacağız. Son olarak da yukarıda da işaret ettiğimiz gibi terörist hareketlerle siyasal suç, özellikle de nisbi siyasal suç arasındaki farkı uluslararası sözleşmeler ve belgeler çerçevesinde ele almaya çalışacağız.

SİYASAL SUÇ KAVRAMI

Genel Olarak Siyasal Suç Kavramı

Siyasi bir örgütlenme olan devletin ortaya çıkmasıyla beraber siyasi suçlar da ortaya çıkmış, devletin getirdiği ve koruduğu siyasal düzenin ihlaline yönelik hareketler siyasal suç olarak ele alınmıştır.⁵ Devletin koruduğu düzene karşı, devletin varlığına karşı işlenen her suç, siyasal suç olarak görülmüştür.⁶ Bu tespit özünde doğru olmakla beraber günümüzde siyasi suç ifadesi bundan daha geniş bir anlama gelmekte ve siyasi suç sadece devletin varlığı aleyhine işlenen suçları kapsamamaktadır. Günümüzde siyasi suçun belirlenmesinde subjektif esaslara (failin saikine) dayanılarak suçun niteliği tespit edilmektedir.⁷ Siyasal suçun terörist hareketlerden farkını ortaya koyabilmek için öncelikle 'siyasal suç' olarak adlandırılan suçun gelişimi ve çeşitlerini ortaya koymaya çalışacağız.

20. Yüzyıla Kadar Siyasal Suç

Siyasal suç fikri, hukuk terimleri arasında yer aldığı tarihten çok daha eskidir ve esasen devletle yaşittir.⁸ Ancak biz çalışmamızda siyasal suçun tarihsel şekillenişini,

² Burleigh T. Wilkins, *Terrorism and Collective Responsibility*, (London: Routledge, 1992), s. 2; Fatma Taşdemir, *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*, (Ankara: USAK, 2006), s. 9 vd; Kaya İbrahim, *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*, (Ankara: USAK Yay., 2005), s. 1, vd.

³ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., No: 549, 9. B., 1998), C. 2, s. 2200.

⁴ Ahmet Hamdi Topal, *Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı*, (İstanbul: Beta, 2005), s. 8, vd.

⁵ Ümit Hassan, 'Siyasi Suç Kavramı'; *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C: 26, S.1, s. 197.

⁶ Çetin Özek, 'Devletin Şahsiyeti Aleyhine Cürümlerin Genel Prensipleri'; *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 32, S. 2- 4, s. 621.

⁷ Özek, *Devletin Şahsiyeti Aleyhine...*, s. 621 – 622.

⁸ Tahir Taner, *Ceza Hukuku Umumi Kısım*; (İstanbul, 1949), s. 108.

devletin ortaya çıktığı döneme kadar geri götürmeyerek bu kavramın hukuk metinlerinde yer bulduğu, bu tür suçların kodifiye edildiği dönemle sınırlandıracağız.

19. yüzyılın ilk yarısında, dönemin baskıcı devlet ve yöneticilerine meydan okuyan muhalifler, kendi ülkelerini terk etmek durumunda kaldıklarında diğer suçlulara kıyasla daha farklı bir muamele görmüş ve hatta sığındıkları devlet tarafından korunmuşlardır. Siyasal suçlular, kaçıp sığındıkları ülkede korunmuş, iade edilmemiş ve cezalarının infazı yönünden de adi suçlulardan farklı ve ayrıcalıklı bir uygulamaya tabi tutulmuşlardır. Fakat siyasal suçlulara uygulanan ayrıcalıklı tutumlar, önce devlet başkanlarına karşı girişilen suikastlarla sarsılmış, 20. yüzyılda ise diplomatlara karşı suçların işlenmesi, uçakların kaçırılması, önemli siyaset adamlarının öldürülmesi gibi eylemlerin ardından, siyasal suç konusunun çerçevesi ve kapsamı değişmiş, konu hakkında yeni düzenlemeler yapıma ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Siyasal suçun varlığının kabul edilmesinden ve adi suçlardan ayrılmasından başlayarak siyasal suçun terör eylemlerinden ayrılmasına kadar gelen süreç aşağıda inceleyeceğimiz nisbi ve tam siyasal suç ayrımının da gelişim sürecidir. İşaret ettiğimiz gibi, siyasal suç kavramı 19. yüzyılda Avrupa'da yaşanan siyasal çalkantılarla, devlet yönetimlerinin ve yönetim şekillerinin değişmesi ve değiştirilmesi ile bir paralellik göstermesine rağmen, bu yüzyıldan önceki dönemlere kadar götürülebilecek bir tarihsel gelişim sergilemektedir. İlk çağlardan itibaren hemen tüm toplumlarda tanrıya, topluma ve krala karşı işlenen suçlar (otorite ve kurulu düzen aleyhine işlenen suçlar) daha sert bir ceza ile cezalandırılmış, bu tür suçlar günümüz hukukçularınca 'siyasal suç' olarak nitelenmiştir.⁹

Günümüzdeki anlamına uygun olarak siyasal suçların işlenmesi ise Ortaçağ'da geniş kitlelerin, feodalitenin yıkılmasıyla beraber güçlenen krallıklara ve merkezi devletlere karşı isyanlarıyla ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, daha önceki dönemlerden farklı olarak sadece iktidar ve kurulu düzen aleyhine suç işlemek değil; kurulu düzeni, en azından yöneticiyi değiştirme amacıyla işlenen suçlar söz konusudur. Siyaset bilimi ve kamu hukuku klasikleri olarak adlandırılacak eserlerin ciddi bir kısmı da bu dönemde yazılmış, yöneticilerin yetkileri ve egemenliğin sınırları konuları tartışılırken bir yandan da yönetimler aleyhine suç işleyen suçlular, 'isyancılar ve düzeni değiştirmek isteyenler' olarak nitelenmiş, düzeni değiştirmek isteyen kişilerin amaçları sorgulanmış ve bunların işledikleri fiiller, toplum düzenini bozan davranışlar olarak değerlendirilmemiştir. Halkın, zorba yöneticiye karşı ayaklanması 'isyan' olarak görülmemiş, bizzat baskıcı yöneticinin kendisi 'asi' olarak nitelendirilmiştir.¹⁰ Bu dönemde Locke, Machiavelli, A. Thomas, Bodin gibi yazarlar eserlerinde zorbalık düzenlerini eleştirmiş, baskıcı yönetimlerin değiştirilebileceğini savunmuş ve yönetimler aleyhine suç işleyenleri destekleyici eserler vermişlerdir. Bu dönemde siyasal suçlar egemenliği elinde tutan yöneticiye karşı işlenmekle beraber kral ülkeyi, halkı ve siyasal egemenliği ifade ettiği için, kral ve ailesinin güvenliği ile ülkedeki egemenlik ve güvenlik özdeşleştirilmiş, bu tür suçlar çok ağır cezalarla cezalandırılmış,¹¹ egemenliğe dair değerler kralın şahsında toplandığı için krala karşı koymak vatana ihanet olarak ele alınmıştır.¹² Bu dönemde Kant, Montesquieu, Rousseau gibi yazarlar meşru siyasal yönetimlerin nite-

⁹ Bkz: Köksal Bayraktar, *Siyasal Suç*; (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1982), s. 1, vd.

¹⁰ Hassan, s. 200 – 201.

¹¹ Bayraktar, s. 19; Hassan, s. 201; Özek, *Devletin Şahsiyeti Aleyhine..*, s. 608.

¹² Hassan, s. 201.

liğini incelemiş ve meşruluğunu yitiren yönetimlere karşı koymayı 'baskıya karşı direnme hakkı' kapsamında değerlendirerek isyancıların yöneticiye karşı işledikleri suçları adi suçlardan ayırmış ve bu tür fiilleri 'direnme hakkı' kapsamında 'meşru/haklı fiiller' olarak görmüşlerdir.¹³ Bu dönemde Guizot tarafından yazılan 'Siyasi Suçlarda Ölüm Cezası' adlı eser, 'siyasal suçlular'ın eylemlerinin ahlak dışılığının mutlak olmadığı fikrinden yola çıkarak, 'siyasi suç' faillerine ayrıcalıklı davranılması konusunda dönemin hukukçularını ve siyasal suçun algılanışını etkileyen önemli bir çalışma olarak örneklenebilir.¹⁴

Fransız Devrimi ve ardından gelen liberal gelişmelerle beraber hem devletin egemenliğinin sınırları hem de devlet ve devlet yöneticilerinin fonksiyonları yeni bir hukuksal ve siyasal biçim alınca siyasal suçun kapsamı da değişmiştir. Bu dönemden sonra yöneticinin kişiliği ile devlet, devletle hükümet ve devletin manevi şahsiyeti ile kurulu düzen birbirinden ayrılmıştır. Bu ayırım, bu değerlere karşı işlenen suçların nitelendirilmesini ve adlandırılmasını da değiştirmiştir. Örneğin kamu idaresine karşı işlenen suç, devlet başkanına karşı işlenen suç, hükümete karşı işlenen suç ve devletin anayasal düzenine karşı işlenen suç ayrımları şekillenmiş ve bunların bir kısmı siyasal suç olarak kabul edilmesine rağmen bir kısmı adi suç olarak düzenlenmiştir. Öte yandan Fransız Devrimi ve sonrasında hâkim olan liberal anlayış, birey haklarını da öne çıkarıp bireyi devlete ve hukuksuzluğa karşı koruduğundan, siyasal suçların işleniş biçimleri de suçun niteliğinin belirlenmesinde önemli olmuş ve siyasal saiklerle devlete karşı işlense bile sivillere zarar veren suçlar siyasal suça getirilen ayrıcalıklardan yararlandırılmamıştır.¹⁵

20. yüzyıla gelinceye kadar siyasal suç meselesini etkileyen bir başka gelişme de kuşkusuz Sanayi Devrimi ile beraber işçi sınıfının ortaya çıkması ve sınıf çatışmasının yaşanmasıdır. Bu dönemde, önceleri işçilerin makineleri kırmaları, fabrika işgalleri şeklinde işlenen suçlar bir süre sonra 'devletin işçi sınıfı tarafından ele geçirilmesi' fikrine dönüşünce bu tür suçlar da siyasal suç olarak algılanmıştır. Bu dönemde sosyalist, anarşist, anarko-sendikalist gibi ideolojik akımların ortaya çıkmasıyla beraber siyasal suç algılaması da değişmiş ve örneğin 'anarşizm' suç sayılarak 19. yüzyılın ortalarında anarşist hareketlerin cezalandırılması amacıyla farklı ülkelerde kanunlar yapılmıştır.¹⁶ Bu dönemde devletin ortadan kaldırılması ve sınıf esasına dayalı rejimlerin getirilmesine yönelik hareketler sertçe (idam ve sürgünle) cezalandırılmış, bu tür suçlar siyasal suça duyulan hoşgörüden yararlandırılmamış, devlet başkanına karşı işlenen suçlar da siyasal suç kapsamından çıkarılmıştır.¹⁷

20. Yüzyılda Siyasal Suç

19. yüzyılda yaşanan siyasal çalkantılar 20. yüzyılda yaşanan geniş çaplı siyasal çatışmalarla daha karmaşık bir hale bürünmüştür. Faşist, nasyonal sosyalist ve sosyalist rejimler devletlere ideolojik bir amaç yüklemekle kalmamış, yurttaşlara ideolojik sadakat ödevi de yüklemiştir. I. ve II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan ve bu tür ideolojilere dayanan devletler, kendilerini kısıkanç bir biçimde korumuş, rejime karşı gösteri-

¹³ Bayraktar, s. 24.

¹⁴ Arif Şıdım, Siyasal Suçlar; *Adalet Dergisi*, Şubat 1962, S. 2, s. 161; A. Pulat Gözübüyük, 'Milletlerarası ve Milli Hukuk Bakımından Siyasal Suçlar'; *Adalet Dergisi*, Nisan 1954, S. 4, s. 393.

¹⁵ Bayraktar, s. 43.

¹⁶ Hassan, s. 206.

¹⁷ Hassan, s. 206; Bayraktar, s. 25.

len tepkileri ve eleştirileri kabullenmemiş, rejime yönelik suçları çok ağır cezalar ile cezalandırmışlardır.¹⁸ Bu dönemde terörizm, casusluk, uçak kaçırma ve vatana ihanet gibi suçlarda ise siyasilik vasfı bulunmadığı yönünde bir eğilim belirmiş, örneğin 1935'te Kopenhag'da toplanan Ceza Hukukunun Birleştirilmesi Konferansı'nda terörizmin cezalandırılmasına dair bir metin hazırlanmış ve hukuk metinlerinde açıkça siyasal suç sayılmayan bir suç türü olarak 'terörizm' kavramı girmiştir. 1937'de ise Milletler Cemiyeti bünyesinde terörizmin cezalandırılması ve terörist eylemlerin cezalandırılması için milletlerarası bir ceza mahkemesinin kurulması yönünde iki ayrı sözleşme de imza edilmiştir.

20. yüzyılda siyasal suçla ilgili tartışma bir yandan terörist eylemlerin hukuksal nitelendirilmesi öte yandan da siyasal suçluların tabi olacakları hukuksal düzenleme konusunda olmuştur. Bu iki gelişme çalışmamızın esasını oluşturduğu için aşağıda genişçe ele alınacaktır. Burada öncelikli mesele, siyasal suçun ulusal ve uluslararası hukuk açısından 'tanımını' bulmak ve siyasal suçun türlerini ortaya koymaktır; ancak bundan sonra siyasal bir suç olmayan terörizmin ne olduğu ve neden siyasal suçtan farklı uygulamaların söz konusu olduğu anlaşılabilir.

Günümüzde Siyasal Suç

Siyasal suç konusunda en büyük sorun siyasal suçun ne olduğuna dair bir tanım birliğinin henüz sağlanamamış olmamasıdır. Ulusal hukukumuzda olduğu kadar karşılaştırmalı hukukta da siyasal suçun hem farklı tanımları bulunmaktadır hem de yapılan tanımlar tartışmalara son verebilecek nitelikte değildir. Zira neyin siyasi olduğunun belirlenmesi araştırmacılar için olduğu kadar devletler için de 'siyasal ve öznel' bir değerlendirmedir. Ceza kanunlarında da siyasal suçun düzenlenmesi devletlerin siyasal geçmişlerine, niteliklerine ve dolayısıyla devletlerin hukuk sistemine, toplumların 'tehlike' algılamasına göre değişmektedir.¹⁹

Birçok devletin ceza kanununda siyasal suçun tanımı yer almazken özellikle totaliter devletlerin ceza kanunlarında siyasal suçun tanımı yapılmıştır. Siyasi suçların çeşitli ülke kanunlarında düzenlenişine göre yapılan bir tasnife göre başlıca dört sistem bulunmaktadır: Siyasal suçu tanımlamamış kanunlar, siyasal suçu tanımlamamakla birlikte bunları saymış kanunlar, siyasal suçu tanımlamamakla ve saymamakla beraber sonuçlarını belirlemiş kanunlar ve siyasal suçu tanımlamış kanunlar.²⁰ Ancak son yıllarda değişik ülke ceza kanunlarındaki yeni yönelimler de dikkate alındığında bu ayrıma hem örnek bulmak güçleşmekte hem de bu tasnif yapay bir nitelik arz etmektedir.²¹ Bu nedenle 'organik açıdan' ve 'uluslararası hukuksal belgeler' dikkate alınarak yapılan saptamalar²² daha tutarlıdır. Zira günümüzde sorun siyasal suçun uluslararası hukukta tabi tutulduğu rejime ve terörizmle olan farkına göre hukuksal bir sonuca bağlanmaktadır. Örneğin, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin²³ 3. maddesinde siyasal suç ya da buna bağlı bir suç işleyen kişinin iade edilmeyeceği ifade edildikten sonra adi bir suç işlemiş kişinin iade edilmesi talebinin siyasi kanaatleri dolayı-

¹⁸ Hassan, s. 206.

¹⁹ Franco Ferracuti, *Theories of Terrorism; International Terrorism And The Drug Connection*, (Ankara: Ankara University Press, 1984), s. 228.

²⁰ Şensoy Naci, 'Siyasi Suçlar': *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1951, C. 17., S. 1-2, s. 57; Taner: s. 114.

²¹ Bayraktar, s. 31.

²² Bayraktar, s. 31.

²³ Türkiye bu sözleşmeyi 18.11.1959'da 7376 Sayılı Kanunla uygun bularak kabul etmiştir.

siyla yapıldığı konusunda ciddi nedenler varsa iade talebinin reddedileceği belirtilmiştir.

Günümüzde siyasal suç meselesi, sadece hukuksal bir konu olmaktan çıkıp siyasal ve ideolojik boyutlara ulaşmıştır. Devletler bir yandan siyasal suçlular konusunda ayrıcalıklı düzenlemelere yönelirken öte yandan yoğun siyasal ve diplomatik pazarlıklarla terörist eylemlerin ve terörist örgütlenmelerin önünü kesmeye çalışmaktadırlar. Bu nedenle de bir ülkede terörist olarak adlandırılan eylemciler bir başka ülkede siyasal suçlu olarak hoşgörü ile karşılanmakta ve desteklenmektedirler. Öte yandan bir dönem terörist olarak adlandırılanlar daha sonra özgürlük savaşçısı olarak kabul edilebilmektedir.²⁴

Ne var ki son birkaç yıldır yaşanan gelişmeler ve sivilleri yoğun biçimde hedef alan saldırıların ardından devletler terörün hukuksal ve siyasal tanımını yenilemek ve genişletmek eğilime girmişler, fakat buna rağmen tanım birliği ve uzlaşma sağlanamamıştır. Örneğin bugün Afganistan'da 'Taliban' olarak adlandırılan örgütlenmeye dayanmakla beraber Sovyetler Birliği'ne karşı Afganistan'da savaştan 'mücahitler' Batı dünyası tarafından ABD'ye yönelik saldırılara kadar terörist olarak görülmemişlerdi.²⁵ Yine Çeçenistan'da Rus ya da Irak'ta ABD birlikleri ile çatışan militanlar, bazı ülkelerde terörist olarak değerlendirilmekteyken başka ülkelerde savaşçı olarak değerlendirilmekte ve bu durum bir yanı ile diplomatik ilişkileri etkilemekteyken bir yanı ile de bu kişilere uygulanacak hukuksal kuralı belirsizleştirmektedir.

Siyasal Suç Ayrımları

Siyasal suçun belirlenmesi konusunda farklı görüş ve kıstaslar ileri sürülmüş olmasına rağmen bunlar arasında en tutarlı olan ve destek bulanlar objektif ve sübjektif teorilerdir. Objektif teori, siyasal suçun belirlenmesinde 'suçun hukuki konusu' kıstasından yola çıkmaktadır.²⁶ Buna göre siyasal iktidara ve işlevlerine, bireylerin siyasal haklarına yönelik suçlar siyasal suçtur.²⁷ Sübjektif teori ise failin saikini yani faili suç işlemeye yönelten nedeni ele almaktadır.²⁸

Siyasal faaliyetler esasen devlet iktidarının ele alınıp siyasal faaliyetlerin belirlenmesi ve düzenlenmesi olduğuna göre öncelikle devletin yapısının ortaya konulması gerekmektedir. Devlet, belirli bir ülke üzerinde belirli bir insan topluluğunu ve bu topluluğu organize eden siyasal iktidarı ifade etmekte ve siyasal bir örgütlenme biçiminde ortaya çıkmaktadır.²⁹ Devletin başta anayasa olmak üzere belli hukuk metinlerinde şekillenen bu siyasal örgütlenme biçimi yasama, yürütme ve yargı biçimindedir. Siyasallık, bir yanı ile siyasal iktidarı ele geçirmeye yönelmiş faaliyetler iken, bir yanı ile de devletin siyasal varlığı, menfaatleri ve devamlılığıdır.³⁰

Bu belirleme doğrultusunda siyasal suç, siyasal iktidarın kullanılması, siyasal iktidarın ele geçirilmesi, bu iktidarda etkili olunması ve devletin siyasal menfaatlerine ve

²⁴ Ferracuti, s. 226.

²⁵ Bkz: Koloskov Mikhail, *Fighters For The Faith? No, Hired Killers*; (Moscow: Novost Press, 1986), s.1 vd.

²⁶ Suçun hukuki konusu, suç tarafından ihlal edilen hukuki varlık veya menfaattir. Bkz: Toroslu Nevzat, *Ceza Hukuku Genel Hükmeler*; (Ankara, Savaş, Ekim 2005), s. 92 – 93.

²⁷ Şensoy, s. 59.

²⁸ Şensoy, s. 59.

²⁹ Özek Çetin, *Devlete Karşı Suçlar*; (İstanbul: 1976), s. 44.

³⁰ Bayraktar, s. 66.

devletin temel varlığına ilişkin hukuka aykırı fiillerin tümüdür.³¹ Burada hukuka aykırı fiil, ceza hukuku açısından 'suç' olmakla beraber suçun yöneldiği amaç fiile suç olmak vasfını veren siyasal iradeyi ortadan kaldırmak, değiştirmek ya da siyasal iradeyi ele geçirmektir. Bu amaç doğrultusunda işlenen her fiil devlet tarafından takip edilecektir. Ancak bu siyasal amaç başarıldığında ve siyasal suçu işleyenler iktidarı ele geçirdiğinde artık ortada takip edilebilecek suç da kalmayacaktır. Ancak iktidarın yeni sahipleri kendi siyasal iktidarı ve menfaatleri doğrultusunda yeni siyasal suçlar belirleyeceklerdir. Örneğin Fransız Devrimi'ni başaranlar bu kez kendi iktidarılarını korumak için yeni siyasal suçlar belirlemişler, Çarlık aleyhine faaliyette bulunanlar devrimi başardıklarında bu kez sosyalist rejimi yıkmak siyasal suç olmuştur.³² Bu tür siyasal suçların ceza hukuku tekniği açısından 'tehlike suçu' olarak adlandırılmalarının nedeni de budur.³³ Bu tür suçlar siyasal iktidarın korunan menfaatlerini tehlikeye atarlar, zaten bu siyasal iktidar ortadan kaldırıldığında artık korunacak menfaat de yoktur çünkü iktidar artık el değiştirmiştir. Anayasa hukukunda 'kurucu iktidar' ve 'meşruiyet' tartışmalarında ele alınan bu durumda, iktidarı yıkanlar artık meşru konuma gelmişlerdir.³⁴

Bu noktada siyasal suçların işleme biçimleri ve terörist eylemlerle farkı karşımıza çıkmaktadır. Burada asıl tartışma sırf siyasal amaçlarla işlendiği için siyasal iktidarı ele geçirmek için kullanılan her türlü şiddet kullanımının siyasal suç olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği meselesidir. Örneğin bir yazar "Politik, sosyal, ekonomik ya da dinsel değişikliklerin şiddet ve korku kullanılarak sağlanmasıdır"³⁵ demek suretiyle şiddet içeren tüm eylemleri terörist eylem kapsamında değerlendirerek tanımın kapsamını geniş yorumlamıştır. Bu yöndeki tanım sadece siyasal suç alanının ortadan kaldırmakla kalmamakta aynı zamanda Hiroşima ve Nagasaki'ye atom bombası atılması gibi savaş hukuku kurallarına aykırı fiilleri de terörizm olarak nitelendirmektedir.³⁶ Aşağıda öncelikle siyasal suçun bu ayrımını ileride de terörist eylemleri tespit ederek bu sorulara yanıt bulmaya çalışacağız.

Türk hukukunda siyasal suçun belirlenmesinde tam siyasal suç, nisbi siyasal suç, karma siyasal suç, murtabit siyasal suç, sırf siyasi suç, muhtelit suç kavramları kullanılmaktadır. Esasen bu kavramsal farklılık sadece siyasal bir suçun işlenmiş olması ve siyasal suç ile birlikte başka bir suçun da var olması biçiminde iki ana bölümde incelenmektedir. Aşağıda sadece siyasal nitelikli suçların söz konusu olmasını 'tam siyasal suç'; siyasal suç ile adi suçun birlikte aynı fiilde bulunmaları ya da siyasal suça erişmek için adi bir suçun işlenmesi hallerini karşılamak üzere de 'nisbi siyasal suç' terimi ile ifade ederek bu konuda yerleşmiş kavram ve inceleme yöntemini sürdüreceğiz.³⁷

³¹ Bayraktar, s. 66.

³² Bu duruma bir örnek de kendi tarihimizden verilebilir: Talat Aydemir başarısız bir darbe girişimde bulunduğu için anayasal düzeni yıkmakla suçlanmış ve ölüm cezasına çarptırılmıştır; Kenan Evren ise yine anayasal düzeni yıkmak fiilini işlemiş ancak başarılı olarak siyasal iktidarı ele geçirdiği için artık fiilinin yargılanması söz konusu olmamıştır. Bkz: Soyaslan Doğan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, (Ankara: Savaş, Eylül 1997), s. 658.

³³ Toroslu Nevzat, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, (Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1970), s. 355 vd.

³⁴ Asli kurucu iktidar konusu ve 12 Eylül 1980 darbesi hakkında Bkz: Gözler Kemal, *Kurucu İktidar*, (Bursa, Ekin Kitabevi, 1998), s.70 vd.; Parla, Taha, *Türkiye'de Anayasalar*, (İstanbul, İletişim Yay., 2002), s. 32 vd.

³⁵ Burleigh, s. 2.

³⁶ Burleigh, s. 17.

³⁷ Bayraktar, s. 70; Dönmezer –Erman, s. 590.

Nisbi siyasal suçlar da kendi içinde iki alt bölüme ayrılmaktadır. Yapılan fiilin hem siyasal hem de adi suç niteliğinde olması 'karma siyasal suç'; işleniş biçimleri, gerçekleşme koşulları içinde başka suçlarla bağlantı taşımaları yani siyasal suçun adi suçla birlikte varlığını koruması durumunda ise 'bağlı siyasal suç' söz konusu olmaktadır.³⁸

Tam Siyasal Suç

Tam siyasal suç; devletin varlığına ve siyasal düzeninin işleyişine, bireylerin hak ve özgürlüklerine karşı işlenen suçlardır. Bu suçlar doğrudan devletin siyasal düzenine karşı işlenen suçlardır.³⁹ Bu suçlara örnek olarak casusluk, kitleleri devlete karşı kıskırtma ve vatan hainliği sayılabilir.⁴⁰ Tam siyasal suçta özelliğini veren tamamen devletin menfaatlerinin tehlikeye atılmış veya zarara uğratılmış olmasıdır, bu nedenle bu suçun siyasilik vasfında hiçbir şüphe yoktur.⁴¹ Tam siyasal suçun ne olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürülmüş olmasına rağmen devletin anayasal düzenine bireylerin ve temel siyasal haklarına yönelik fiiller bu kapsamda değerlendirilmektedir.⁴²

Nisbi Siyasal Suç

Nisbi açıdan siyasal suç, objektif açıdan özel bir hakkı ihlale yönelik olan ancak subjektif açıdan failin maksadı siyasi olan suçlardır. Nisbi siyasal suçlar, karma ve bağlı suç olmak üzere ikiye ayrılır.

Karma (muhtelit) siyasal suç, aslında adi olan bir suçun siyasi bir amaçla işlenmesi halinde söz konusudur.⁴³ Bunun en tipik örneği devlet başkanına girilen suikasttır ve bu suçun geri verme açısından en önemli sonucu siyasal suç sayılmamasıdır.⁴⁴ Ancak devlet başkanına karşı işlenen suçun siyasal suç sayılmaması aşağıda göreceğimiz üzere Belçika Şartı'nın bir sonucudur ve örneğin siyasal amaçla işlenen sahte para basılması suçu karma bir siyasal suçtur ve bu suçu işleyen geri verilmez.⁴⁵ Karma siyasi suç, siyasi bir amaçla işlenen adi bir suçtur ve tek bir fiil mevcuttur.⁴⁶ Bu tek fiil hem özel bir menfaati yani belli bir kişiye ait menfaati zarara uğratmaktadır hem de devletin siyasal düzenini bozmaktadır.⁴⁷

Bağlı (murtabit) siyasal suçta ise amaçlanan veya gerçekleştirilen siyasal suçla bağlantılı bir veya daha fazla adi suç bulunmaktadır.⁴⁸ İktidarı ele geçirmek için devlete ait fabrikaların, bankaların, okulların vs. işgal edilmesi, kamuya veya gerçek kişilere ait binaların tahribi, güvenlik güçlerine yönelik saldırılar, silahlı ayaklanmada kullanılmak üzere silah deposunun yağma edilmesi, silahların çalınması⁴⁹ bunlara örnek olarak verilebilir. Bağlı siyasal suçlarda adi suçun yoğun biçimde öne çıkması ve failin siyasal amaçlarından çok işlenen adi suçun dikkat çekmesi söz konusudur. Siyasal amaçlarla işlenen cinayetler, bombalama olayları bu kapsamda değerlendirilir ve bu

³⁸ Bayraktar, s. 70.

³⁹ Geoff Gilbert, *Aspects of Extradition Law*; (London: Martinus Nijhoff Publishers, 1991), s. 118.

⁴⁰ Gilbert, s. 118.

⁴¹ Eralp Özgen, *Suçuların Geri Verilmesi*; (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1962), s. 74.

⁴² Farklı görüş ve değerlendirmeler için Bkz: Bayraktar, s. 70 vd.

⁴³ Şensoy, s. 58 – 59.

⁴⁴ Çetin Özek, *Devlet Başkanına Karşı Suçlar*; (İstanbul: 1970), s. 123.

⁴⁵ Şensoy, s. 59.

⁴⁶ Özgen, s. 74.

⁴⁷ Özgen, s. 74 –75.

⁴⁸ Şensoy, s. 59; Bayraktar, s. 113.

⁴⁹ Gilbert, s. 119.

nedenle son yıllarda bağlı siyasal suçla terörist eylemlerin farkını saptamak önem kazanmaktadır. Doktrinde karma ve bağlı siyasi suç konusunda tam bir görüş birliği henüz sağlanabilmiş değildir, aynı örnek farklı yazarlar tarafından farklı yorumlanmaktadır.⁵⁰

Doktrinde siyasal amaçlarla işlenen adi suçun siyasal amacı elde etmeye elverişli olup olmadığının belirlenerek, söz konusu siyasal amacı elde etmeye elverişli ise siyasal suç olarak değerlendirilmesi, aksi halde adi suç sayılması gerektiği ileri sürülmüştür.⁵¹ Buna göre iktidarı ele geçirmeyi hedefleyen ağır silahlarla donanmış bir grubun süreklilik arz eden ve askeri birlikleri hedef alan saldırıları bağlı siyasal suç olarak değerlendirilecek buna karşın bir güvenlik görevlisinin öldürülmesi adi bir suç olarak değerlendirilmeyecektir. Çünkü ilk örnekte söz konusu olan iyi örgütlenmiş, silahlanmış, belli bir plan ve taktikle hareket eden, faaliyetlerini zamana yaymış (askerleşmiş) bir örgüt söz konusudur ve esasen birçok devrimci örgüt bu niteliktedir.⁵² Bu tür örgütlerde şiddetin kullanılması bir strateji, eylemler ise sembolik niteliktedir.⁵³ Bir başka deyişle, bu tür örgütlenmelerin işledikleri fiiller 'araç' niteliğinde olup uygulamaya konulan stratejinin parçaları niteliğindedir.

Siyasal Suçun Sonuçları

Siyasal suçun tanımı üzerinde anlaşma sağlanamamış olmasına rağmen siyasal suçlunun iade edilmeyeceği konusunda bir anlaşma söz konusudur. Bir yanı ile terör eylemi ve terörist ile siyasal suç ve siyasal suçlu ayrımı kendisini 'sonuçta' göstermektedir. Bir görüş, siyasal suçu iade sözleşmesine göre iadeye tabi olmayan suç⁵⁴ olarak niteleyerek siyasal suçu, iadeye tabi olmayan suç biçiminde ele almaktadır. Bu görüş, siyasal suçu tespit yani suçun siyasal suç olup olmadığı konusunda karar verme, işlenen fiilin hukuki niteliğini belirleme yetkisini de sığınma ülkesi olduğunu kabul etmektedir.⁵⁵ Siyasal suçun temel sonucu, suçlunun kaçıp başka bir ülkeye sığınması durumunda iade edilmemesi ve bulunduğu ülkeden sığınma hakkı talep edebilmesi ya da üçüncü bir ülkeye gitmesine olanak tanınması ve farklı bir ceza ve ceza infaz rejimine tabi tutulmasıdır.

Uluslararası Hukuk Açısından Siyasal Suçun Sonuçları

Uluslararası hukukta siyasal suçun temel sonucu siyasal suç işlediği iddia edilen kişinin suçu işlediği ülkeye iade edilmemesidir.⁵⁶ İade; bir devletin bir başka devlete bir

⁵⁰ Bkz: Özgen, s. 75.

⁵¹ Feridun Yenisey, 'Milletlerarası Ceza Hukuku; Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri ve Mevzuatı', (İstanbul: 1988), s. 114.

⁵² Grant Wardlaw, *Political Terrorism*; (Cambridge: 1989), 2.Baskı, s. 14 -15.

⁵³ Wardlaw, s. 4, 15.

⁵⁴ Yılmaz Alia, *Uluslararası Ceza Hukuku El Kitabı*; (İstanbul: Beta Yay., 2001), s. 162.

⁵⁵ Alia, s. 162; Gilbert, s. 117.

⁵⁶ Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 3. maddesine göre " İade talebine sebep olan suç kendisinden iade talep edilen tarafça siyasi bir suç veya böyle bir suç ile murtabit fiil olarak telakki edildiği takdirde suçlu iade edilmeyecektir." Aynı maddenin 2. fıkrasına göre ise "Kendisinden iade talep edilen Taraf, adi bir suç için vaki iade talebinin bir şahsı ırk, din, milliyet veya siyasî kanat cihetinden takip veya cezalandırmak gayesiyle yapıldığına veya bu şahsın vaziyetinin bu sebeplerden biri dolayısıyla ağırlaşabileceğine dair ciddi sebepler mevcut olduğuna kanaat hasıl ettiği takdirde de aynı kaide tatbik edilecektir." (http://www.avrupakonsevi.org.tr/tur/antlasma/aas_24.htm; Erişim 15/06/2006) Adi suçlar iadeye tabi olan suçlar olmasına rağmen, İşkence ve Diğer Zalimane Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'nin 3. maddesinde ise hiçbir taraf devletin işkenceye maruz kalma

suçtan sanık görülen bir kişiyi veya mahkûm olmuş birini teslim edebilme usulüdür.⁵⁷ Bu nedenle geri verme kurumunun, suçu işlediği veya suçla kamu düzeni bozulmuş olan bir devletten başka bir devletin ülkesinde bulunan veya oraya kaçmış bir sanık veya hükümlünün, yargılanmak veya cezasını infaz ettirmek üzere yargılama veya infaz yetkili devlete geri verilmesi işlemi⁵⁸, olarak anlaşılması gerekmektedir.

1789 Fransız Devrimi'nden kaynaklanan özgürlükçü akımın etkisinin siyasal suçlunun geri verilmemesi fikrinde önemli olduğunu yukarıda ifade etmiştik. Siyasal suçlunun iade edilmeme nedenleri olarak siyasal suçta uluslararası düzenin değil sadece bir devletin düzeninin ihlal edilmesi, siyasal suçluda adi suç işlemek kastını bulunmaması, uluslararası ilişkilerde geçerli olan 'egemenlik' ilkesi dolayısıyla siyasal suçlarda geri verme talebinin o devletin iç işlerine karışma sayılması ve geri verilen siyasal suçluların etki altında kalınmadan yargılanmalarının zor olması gibi nedenler sayılmıştır.⁵⁹

Uluslararası hukukta siyasal suç, iade edilmeme ve sığınma hakkı talep edebilme olanağı vermektedir ve bu durum iki sözleşme ile güvence altına alınmıştır. 1975 tarihli Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi, m 3'te "siyasal suç ya da buna bağlı bir suç işleyenlerin iade edilmeyecekleri" açıklanmış ve ikinci bendinde "adi bir suç işlemiş kişinin iade talebinin siyasi kanaatleri dolayısıyla yapıldığı konusunda ciddi sebepler bulunduğu bu talebin reddedilebileceği" ifade edilmiştir. Sözleşmede m. 3/b.2'de geçen bu ifade kaynağını 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'de bulmaktadır.⁶⁰ Bu Sözleşme'nin 1. maddesinin A bölümünde siyasal kanaatlerinden dolayı baskı altında tutulmaktan korkup ülkesini terk eden kişilere mülteci statüsü tanınacağı belirtildikten sonra F bölümünde a, b ve c bentlerinde siyasal suçtan söz edilmeden bunun sınırları çizilmeye çalışılmıştır. Buna göre "Barışa, insanlığa, uluslararası belgelerin ana ilkelerine karşı suç işleyenler; savaş suçu işlemiş olanlar; ağır bir adi suç işleyenler ve Birleşmiş Milletlerin ilke ve amaçlarına aykırı harekette bulunanlar" bu Sözleşme'den yararlanamayacaktır.

Siyasal suç kavramının sınırlandırılması ve olumsuz yönden belirlenmesinde 1977 tarihli Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nde de bazı hükümler yer almaktadır. Sözleşme'nin 1. ve 2. maddesinde siyasal suç sayılmayan durumlar sıralanmıştır. Buna göre, 1- 1970'te La Haye'de imzalanan uçakların yasadışı yollardan ele geçirilmesine dair sözleşme kapsamına giren suçlar ile 1971'de Montreal'de imzalanan sivil havacılığın güvenliğine karşı suçlar, 2- diplomatik ajanlar dahil olmak üzere uluslararası korumaya tabi kişilere karşı işlenen suçlar, 3 – şahısların hayatı için tehlikeli olabilecek ölçüde bomba, el bombası, roket, otomatik ateşli silah, bombalı mektup veya koli kullanmak suretiyle işlenen suçlar (m.1), 4- birinci madde kapsamına giren herhangi bir suçtan başka bir şiddet eylemini içeren vahim bir suç, 5- şahıslar için toplu bir tehlike teşkil ettiği takdirde mülkiyet aleyhine bir fiili içeren vahim

şüphesi olan bir şahsı iade etmeyeceği hükmü yer almaktadır. Türkiye 21 Nisan 1988'de, 3441 sayılı kanunla onaylamıştır.

⁵⁷ Alia, s. 61.

⁵⁸ Kayıhan İçel – Süheyl Donay, *Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım*; 1. Kitap, (3. Baskı, İstanbul, 1994), s. 205.

⁵⁹ Fahir Armaoğlu, 'Belçika Kaidesi ve Siyasal Suçluların İade Meselesi'; *Adalet Dergisi*, Y. 1952, C. 42, S. 10, s. 1596.

⁶⁰ Türkiye bu Sözleşmeyi 29 Ağustos 1961'de 359 sayılı kanunla onaylayarak 5 Eylül 1961 tarihli resmi Gazetede yayımlamıştır. (<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhak/pdf01/179-199.pdf>; Erişim: 15.06.2006)

bir suç (m.2) siyasal suç, bağlı suç ya da siyasal nedenle işlenmiş bir suç olarak kabul edilmeyecek ya da edilmeyebilecektir.

Ulusal Hukuk Açısından Siyasal Suçun Sonuçları

Siyasal suç nedeniyle failin geri verilmemesi, bu kişilerin buldukları ülkede de yargılanmamaları sonucunu doğurur, çünkü geri vermemenin amacı bu tür kişilerin yargılanmamalarını sağlamaktır.⁶¹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu da 1949 yılında bu konu hakkında verdiği bir kararda yabancı ülkede işlenen ve geri verilmeyen siyasal suçlunun işlediği bu siyasal suç nedeniyle Türkiye’de yargılamasının yapılamayacağını belirtmiştir.⁶²

SIYASAL SUÇ SAYILMAYAN FIILLER

Devlet Başkanına Karşı Suçlar

Belçika Şartı’na göre görevde olduğu süre boyunca devlet başkanı ve ailesinin hayatlarına yönelik suçlar siyasal suç sayılmaz. Belçika Şartı olarak adlandırılan bu ilke, Fransız İmparatoru III. Napolyon’a suikast düzenlenmesi ve faillerin Belçika’ya kaçmasından sonra 1856’da çıkarılan yasa ile önce Belçika ve Fransa⁶³ daha sonra İngiltere, İsviçre ve diğer ülkeler tarafından da kabul edilmiştir. Belçika Şartı’na esas teşkil eden Belçika Temyiz Mahkemesi’nin 1855’te konuyla ilgili kararında "Siyasal suç, ancak belli bir milletin hükümet biçimi ile düzenini münhasıran ihlal etmek isteyen suçluluğun takdiri bakımından tamamen siyasi olaylara bağlıdır. Hiçbir halde bu hüküm, failin maksadı ne olursa olsun ve suç hangi ülkede işlenirse işlensin her ülkede ve her zaman ceza kanununun cezalandırdığı olaylara uygulanamaz. Bu tür zararlar karşılıklı yardımda bulunmak, devletler hukukundan doğan bir görevdir." denilmek suretiyle sadece tam siyasal suçların siyasal suç kapsamında değerlendirileceğine dair karar verilmiştir.⁶⁴ Ayrıca Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi’nin 3. maddesinin 3. fıkrasında da "İşbu Sözleşmenin tatbikatı bakımından, bir devlet reisinin veya ailesi efradından birinin hayatına kasıtlı siyasal bir suç sayılmayacaktır." denilmek suretiyle devlet başkanı ve aile fertlerine yönelik suikastta bulunan kişinin siyasal suçluların sahip olacakları güvencelerden yararlanmayacakları vurgulanmıştır.

Uluslararası Suçlar

İkinci Dünya Savaşı döneminde Nazi Almanya’sının başta Yahudiler olmak üzere Çingene, sakat, akıl hastası, eşcinsel ve rejim muhaliflerine yönelik katliamlarıyla saf ve üstün ırktan meydana gelen bir Almanya yaratma çabası savaş sona erdiğinde insanlığı bu tür eylemleri yasaklamaya ve cezalandırmaya sevk etmiştir. Bunun başlıca uygulaması Nüremberg Mahkemesi’nde görülen yargılamalarda Yahudi toplumu hedef alan yok etme faaliyetlerinin uluslararası hukuk ve ceza hukuku açısından niteliğinin saptanmasıydı. Yargılamalar sonucunda Nazi örgütlenmesi bir siyasal örgütlenme olsa

⁶¹ Nur Centel – Hamide Zafer – Özlem Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*; (İstanbul: Beta Yay., 3. Bası, Ekim 2005), s. 188.

⁶² Bkz: Centel – Zafer – Çakmut, s. 188.

⁶³ Özek, *Devlet Başkanına Karşı Suçlar*; s. 124.

⁶⁴ Bkz: Centel – Zafer – Çakmut, s.192; Armaoğlu, s. 1604.

da bu örgütlenmenin belli bir toplumu kısmen veya tamamen yok etmeyi amaçlayan eylemlerinin siyasal suç olarak görülemeyeceği sonucuna varılmıştır.⁶⁵

1945 Londra, 1946 Tokyo Anlaşmaları ile Nüremberg Mahkemesi Statüsü'nün kabulüne dair belgede mahkemenin yargı yetkisine giren suçlar; başı aleyhine işlenmiş suçlar, savaş suçları, insanlığa karşı işlenmiş suçlardır. 1948'de BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen "Milli, Irki, Dini Kitleleri Kısmen veya Tamamen İmha Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkındaki Sözleşme" ile soykırım suçunun siyasal bir suç sayılmayacağı ve taraf ülkelerin failleri geri verecekleri belirtilmiştir.

1981 tarihli Diploması Ajanları da Dahil Olmak Üzere Uluslararası Korumaya Sahip Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme ile 1970 ve 1971 tarihli Uçakların Kaçırılmasını ve Sivil Havacılığın Güvenliğini Düzenlemeye Yönelik Sözleşmelerde de failerin geri verilmesine dair hükümler yer almıştır ve bu sözleşmelerin kapsamındaki suçlar da siyasal suç değildir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) Roma Statüsü'ne göre de Mahkeme'nin yargı yetkisine soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçu ve daha sonra tanımlanmak üzere saldırı suçu girmektedir. Uluslararası ceza hukuku açısından bu suçlar siyasal suç sayılmayacak ve bu suçları işleyen kim olursa olsun yargılanması sağlanacaktır.⁶⁶

Terörist Eylemler

Bugün, şiddet içeren her eylemi terör olarak adlandırmak eğilimi olsa da teröre niteliğini veren siyasal amaçlar nedeniyle başvurulmuş olmasıdır.⁶⁷ Politik bir kavram olarak terör, ilk kez Fransız Devrimi'nde Jakobenlerin devrim mahkemeleri aracılığıyla uyguladıkları baskı döneminin 'terör saltanatı' olarak adlandırılması ile gündeme gelmiştir.⁶⁸ Ancak terörün arkasında duran orta sınıf Fransızlar için terör, ülkelerini korumanın en etkin ve yegâne yöntemi ve zaten bu dönemde kullanılan terör kavramı da bugünkü anlamından çok farklıydı.⁶⁹

Terör, en yalın ifadeyle korku salmak, korkutmak, bireyleri ve kitleleri etki altına almak amacıyla şiddete başvurulmasıdır.⁷⁰ Terörizmin bir yöntem (strateji) olduğu, günümüz demokrasileri ve açık toplum için tehlike oluşturduğu konusunda yaygın bir fikir birliği söz konusudur.⁷¹ Terör, şiddet ve korkutmayı ifade etmekteyken terörizm, şiddet ve korkunun yani terörün siyasal mücadelede araç, yöntem olarak kullanılmasını ifade etmektedir.⁷² Türkçe karşılık olarak 'yıldırım'⁷³ ifadesi, terörün niteliğini ortaya koymak açısından daha açıklayıcıdır. Yıldırım, bir amaca ulaşmak için belli bir kişiye

⁶⁵ (<http://www4.justiz.bayern.de/olgn/imt/imte.htm> Erişim: 15.06.2006) Ayrıca tüm sanıklar hakkındaki hükümler için Bkz: (<http://www.britannica.com/eb/topic?idxStructId=422668&typeld=13> Erişim: 15.06.2006)

⁶⁶ Bkz; Kaya, s. 164 – 168. Mahkeme Statüsü için bkz <http://www.un.org/law/icc/statute/romefra.htm> Erişim: 15.06.2006)

⁶⁷ Bruce Hoffman, *Inside Terrorism*; (New York: Columbia University Press, 1998), s. 13; Kaya, s. 1.

⁶⁸ Hoffman, s. 14.

⁶⁹ Eric Hobsbawn, *Devrim Çağı*; Çev. B. Sina Şener, (Ankara, Dost Yay., 2000), s. 78 – 79.

⁷⁰ Bassiouni M. Cherif, 'International Terrorism'; *International Criminal Law*, 2. Edition,. Vol. I, Editor, C. Bassiouni, (New York, Transnational Publishers, 1999), s. 771 vd.

⁷¹ Yılmaz Altuğ, 'Terörizm Sorunu'; *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 52, Y. 1986 – 1987, S.1, s. 47; Alia, s. 188 – 189.

⁷² Bassiouni, s. 771; Topal, s. 8; Altuğ, s. 55.

⁷³ *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, C. 2, s. 2200.

yönelik biktırmaya, vazgeçirmeye, korkutmaya yönelik faaliyetlerdir. Daha kapsamlı bir başka tanıma göre ise terör; mevcut düzeni değiştirmek ve başka bir toplumsal düzen kurmak isteyen kişi veya toplulukların kitlelerde korku ve endişe yaratarak toplumun tüm tepki gösterici güçlerini felce uğratmaya, böylece devletin sağladığı düzen ve güveni ortadan kaldırmaya yönelik eylemlerdir.⁷⁴

Bu tanımların ortak noktasından hareketle terörün başlıca iki amacı olduğu görülecektir: Buna göre terörün birinci amacı bireyleri yıldırma ve korkutma, ikinci amacı ise toplumda üstünlük ve hâkimiyet kurmaktır.⁷⁵ Birçok silahlı örgüt ve grup, yeni bir siyasal düzen kurmak için şiddete başvurmaktadır. Bu nedenle de bir ülkede siyasal suçlu ve özgürlük savaşçısı olarak kabul edilen ve desteklenen eylemciler bir başka ülkede terörist olarak nitelendirilmektedirler. Bunun temel nedeni terörün hukuksal olmaktan çok, siyasal bir kavram olmasıdır.⁷⁶

Ancak günümüzde bir başka siyasal düzen kurmak amacını taşımadan toplumda endişe ve korku yaratma amacıyla şiddete yönelen muhalif eylemler de terörist fiiller olarak ifade edilmektedir. Günümüzde terörist eylemlerin ne kadar yıkıcı olabileceklerine dair en çarpıcı örnek şüphesiz Amerikan toplumunu alt üst eden, ABD politikalarının şekillenmesinde dönüm noktası olan ve bu günkü koşullarda orta büyüklükte bir devletin ABD birliklerine karşı düzenli askeri birlikleri ile gerçekleştireceği bir silahlı saldırının boyutlarında olduğu ifade edilen⁷⁷ 11 Eylül saldırıdır.⁷⁸ Bu olayın ardından uluslararası hukukta terörizm algılaması değişmeye başladığı gibi siyasal eylemlere duyulan sempati de sorgulanmaya başlamıştır.⁷⁹

Ancak üzerinde anlaşılabilen husus, hangi fiillerin terörist eylem sayılacağı ve siyasal suçla terörist eylem arasındaki farkın ne olduğudur. Öyle ki terörizme karşı başarı için terör tanımının yapılması gerektiği ifade edilmiştir.⁸⁰ İlk bakışta her iki suç da iktidara yönelmiş şiddet niteliğindedir. Terörizmin başlıca özellikleri; yerleşmiş kuraların ihlali, beklenilmezlik, gaddarlık, korku ve güvensizlik uyandırma olarak sıralanabilir.⁸¹ Günümüzde yaşanan teknolojik yenilikler, teröristlerin daha tehlikeli ve yıkıcı biçimde saldırılarına olanak verdiği gibi dinci ve etnik terör de artmıştır. Bu artış hem saldırı sayısında (nicel) hem de düzenlenen eylemlerin yıkıcılığında/tahrip boyutlarında (nitel) kendisini göstermektedir. İletişim araçlarının hızı ve yaygınlığı ile kolaylıkla yayılan, izlenen, öğrenilen bir saldırının etkisi kolaylıkla sivilleri etkisi altına almakta ve saldırı ile verilmek istenen mesaj çok geniş kitlelere ulaşmaktadır.

Özek, objektif teoriden hareketle terörü; "Anayasa, siyasal ve toplumsal düzenin zora ve şiddete dayanan hukuka aykırı yöntemlerle değiştirilmesine yönelik eylemler"

⁷⁴ Şükrü Alpaslan, *Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik*; (İstanbul: 1983), s. 21.

⁷⁵ Alpaslan, s. 21; Bayraktar, s. 159.

⁷⁶ Çetin Özek, *Organize Suç*; Prof. Dr. Nurullah Kunter'e Armağan; İstanbul, 1988, (Ayrı Bası) s. 18.

⁷⁷ Sertaç Başeren, 'Uluslararası Hukuk Açısından ABD'de Gerçekleştirilen Terörist Saldırıları ve Yol Açtığı Gelişmeler Üzerine Bir Değerlendirme'; Prof. Dr. Vecdi Aral'a Armağan, Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Kocaeli, 2001, s. 70.

⁷⁸ Bkz: Philip Heymann, 'Dealing With Terrorism'; *International Security*, Vol. 26, N. 3, s. 24, vd.; Fatma Taşdemir, 'Uluslararası Terörizmin Önlenmesi Konusunda Kapsamlı Taslak Sözleşme Bağlamında Terörizmi Tanımlama Sorunu'; *Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 6, Ocak 2006, s. 67, vd.

⁷⁹ Bkz: Cecchini Gian Luigi, 'Terrorismo, Tolleranza e Diritto Internazionale'; *Rivista della Cooperazione Giuridica Internazionale*; N. 18, 2002, s. 9, vd; Peers Steve, 'EU Responses to Terrorism'; *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 52, 2003, s. 227, vd.

⁸⁰ Kaya, s. 4.

⁸¹ Altuğ, s. 48; Kaya, s. 9, vd.

olarak tanımlamıştır.⁸² Yazar terör eylemlerinin unsurlarını şöyle sıralamıştır: 1- global veya sınırlı bir ideolojik amaca uygun siyasal iktidar düzenini oluşturmak için mevcut siyasal iktidar düzenini yıkmaya yönelik eylem programının varlığı, 2- siyasal iktidar düzeninin değişim ve dönüşüm yöntemi olarak siyasal şiddetin yöntem olarak benimsenmiş olması, 3- hiyerarşik yapıda genelde silahlı örgütlerle eylem programı kapsamında değişik şiddet eylemleri gerçekleştirmek, 4- amaçla ilgisiz bireyleri veya yığınları da kapsayan yaygın şiddet uygulanması, 5- örgütün güçlü gösterilmesi ve azami korkunun yaratılması amacıyla en zor ve acımasız şiddet eylemlerine baş vurulması, 6- gizlilik, 7- disiplinli bir örgüt yapısının, karar ve emirlerin yerine getirilmesi yükümlülüğünün bulunması ve yükümlülüklerin ihlalinin sert biçimde cezalandırılması, 8- siyasal iktidar düzenine karşı yığınsal şiddet varlığı.⁸³

Terörün şiddeti ve korkutmayı içerdiği konusunda fikir birliği olmasına rağmen terörün ortak bir tanımından bahsetmek zordur. Bunun nedeni olarak bu tanımlamanın siyasal ve sosyal ahlak tutumu ile ilgili olduğu ileri sürülmüştür.⁸⁴ Gerçekten de hem akademisyenlerin hem de devletlerin siyasal sorunlar karşısında aldıkları politik tavırları belli bir tanım yapılmasını güçleştirmektedir. Ayrıca terörist nitelmesi de sosyal olarak küçük düşürücü bir ifade olarak algılanmaktadır.⁸⁵ Günümüzde teröre ve terörizme yüklenen anlam kavramını icat edildiği Fransız Devrimi'nden çok farklıdır ve artık bir kötülüğü, hizmet ettiği amacın gayri meşruluğunu ifade etmektedir.⁸⁶ Şiddeti, siyasal mücadele yöntemi olarak benimseyen ve bu yöntemi yoğun biçimde asli mücadeleye aracı olarak kullanan örgütler bile kendilerinin terörist olarak nitelenmesini istemezler. Devletler açısından bakıldığında ise bazen terörün tanımının yapılmasından çok bu tür eylemlerin engellenebilmesi, tanım yapılmasına bile terörist eylemlerin yasaklanması önem kazanmaktadır.⁸⁷

Özek'e göre terör eylemi, siyasal iktidar düzenine karşı yığınsal şiddet eylemi olduğu için hükümet darbesi gibi ani, yukarıdan aşağı ve hukuka aykırı eylemler terör eylemi değildir.⁸⁸ Terörü diğer adi suçlardan ayıran özelliğin örgütlü bir siyasal şiddetin söz konusu olduğu ileri sürülmüştür.⁸⁹ Buna göre terörist örgütler siyasal amaçlarına ulaşabilmek için şiddeti bir temel strateji olarak benimsemiş ve bu nedenle adam öldürme, bombalama, rehin alma, adam kaçırmaya vs. gibi adi suçları yaygın biçimde işlemektedirler.⁹⁰

TERÖRİST EYLEMLERİN SİYASAL SUÇ KAVRAMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ceza Hukukunda Terörizm ve Siyasal Suç Ayrımı

Karşılaştırmalı hukuk açısından bakıldığında demokratik ülkelerde, terör eylemleri nedeniyle sanık olanlarla adi suçlardan ötürü şüpheli veya sanık olanlar arasında kovuş-

⁸² Özek, *Organize Suç*, s. 18.

⁸³ Özek, *Organize Suç*, s. 22.

⁸⁴ Bkz: Taşdemir, s. 10 vd.; Wardlaw, s. 4.

⁸⁵ Wardlaw, s. 5.

⁸⁶ Hoffman, s. 15 vd.

⁸⁷ Wardlaw, s. 6.

⁸⁸ Özek, *Organize Suç*, s. 22; Aksi yönde fikir için Bkz: Burleigh, s. 17.

⁸⁹ MacWillson Alastair, *Hostage - Taking Terrorism*; (New York: St. Martin Press, 1992), s. 3.

⁹⁰ MacWillson, s. 7.

turma ve yargılama usulü açısından belli farklar göze çarpmaktadır. Şüpheli ve sanıklara tanınan tüm haklardan terör suçu nedeniyle şüpheli ve sanık olanlar da yararlanmaktadır. Bazı ülkelerde ise terör eylemlerinin soruşturulması gizli yapılmakta ve şüphelilerin yasal hakları kısıtlanmaktadır.⁹¹ Cezanın çektirilmesi yönünden de terör hükümlüsünün daha ağır bir ceza ile cezalandırıldığı ve daha ağır infaz rejimine tabi tutulduğu, cezalarının affedilmediği görülmektedir. Siyasal suçlular yönünden ise daha az bir ceza ile cezalandırılmanın yanı sıra cezanın infazı yönünden de siyasal suçlu lehine düzenlemelere gidildiği görülmektedir. Siyasal suçluların cezalarının er-telenebilmekte ve affedilebilmektedir.⁹²

Uluslararası Hukukta Terörizm ve Siyasal Suç Ayırımı

Uluslararası güç dengesi ve politik kaygılar açısından bakıldığında terörle mücadelenin önündeki en büyük engellerden biri, bir devletin terörist olarak nitelediği bir grubun, başka devlet ve toplumların gözünde özgürlük savaşçısı olarak değerlendirilebilmesidir.⁹³ Terör örgütlerinin uluslararası ilişkilerde araç olarak kullanıldığı gibi bir dönem devrim ihraç etmek amacıyla da desteklenmesi söz konusu olmuştur.⁹⁴ Bu nedenle terörün bir başka devlet tarafından desteklenmesi 'dış terör' olarak da tanımlanmıştır.⁹⁵ Bu durumda 'uluslararası terörizm' ya da 'devlet destekli terörizm' denilen ve özellikle sınır komşusu ülkelerin birbirlerine karşı koz olarak kullandıkları bir terör söz konusudur. Bu durumda, uluslararası işbirliğine gitmek ve sınır güvenliğinin sağlanabilmesi güçleşmektedir.

Birçok terörist hem sempati toplayabilmek hem de uluslararası hukukun ve özellikle savaş hukukunun bir takım olanaklarından yararlanabilmek için kendilerini 'özgürlük savaşçısı' yürüten gerillalar olarak tanımlamaktadırlar. Kendilerine yöneltilen eleştiriler karşısında Filistin Kurtuluş Örgütü lideri Yaser Arafat, 1974'te BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmasında, işgalci ve sömürgecilere karşı mücadele edenlerin terörist olarak adlandırılmayacaklarını dile getirerek 1970'li yıllarda yaşanan ulusal kurtuluş mücadelelerinin temel argümanı olan 'kendi kaderini belirleme' hakkını dile getirmekteydi.⁹⁶

⁹¹ Demokratik olmayan ve şüpheli – sanık haklarının kısıtlandığı kimi ülkelerin yanı sıra son yıllarda ABD ve İngiltere'de de terör eylemlerine karşı düşülen şüphelilerin hakları kısıtlanmakta ve ilgili ülkelerin Ceza kanunlarında şüphelilere tanınan haklardan terör şüphelileri yararlanamamaktadır. Örneğin ABD, Guantanamo üssünde tutulan şüphelilerin uluslararası ve ulusal hukuktan kaynaklanan haklarını kısıtladığı için hep gündeme gelmektedir. Öte yandan İngiltere'de terör eylemi şüphelileri 28 gün gözaltında tutulabilmektedir. Türkiye'de de Devlet Güvenlik Mahkemeleri kaldırılıncaya kadar bu mahkemelerin görevine giren suçlardan dolayı şüpheli ve sanık olanlara uygulanan usul kuralları olağan ceza mahkemelerine nazaran daha kısıtlıydı.

⁹² Bayraktar, 190 vd.

(Türk Ceza Kanunu'nda ise devletin şahsiyeti aleyhine işlenen suçlar zamanasımı dışında tutulmaktadır. Hem cezanın kendisi hem de infazı adi suça oranla daha ağırdır. Fakat, Anayasa'nın 14. maddesinde ifade edilen temel hakların kötüye kullanılması suretiyle devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne yönelik suçlar af kapsamı dışındayken 2001 yılında 4709 sayılı kanunla Anayasanın 87. maddesinde yapılan değişiklikle bu tür suçlar da artık af kapsamına alınmıştır.)

⁹³ Bkz: Leonard Weinberg – Paul Davis, *Introduction to Political Terrorism*; (New York: 1989), s. 6; Sertaç Başeren, 'Terörizm ve Uluslararası İlişkiler'; *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Y. 1, Şubat 2003, S. 1, s. 51 –52 ve dipnot n. 6; Hoffman, s. 26; Topal, s. 13 vd.

⁹⁴ Richardson Louise, 'Terrorist as Transnational Actors'; *The Future of Terrorism*, Ed. M. Taylor – J. Horgan, London, 2001, s. 210 vd.

⁹⁵ Tekin Akıllıoğlu, 'Terör ve İnsan Hakları'; *İnsan Hakları Merkezi Dergisi*; Kasım 1995, C. 3, S. 3, s. 11.

⁹⁶ Hoffman, s. 26 – 27; Bkz: Taşdemir, s. 14, vd.

Ancak özellikle ırkçı ve dinci terörü, özgürlük savaşı yürüten gerilla gruplarından ayırmak gerekecektir. Gerillalar düzenli askeri kuvvetlere karşı savaşı gayri nizami askerler olarak tanımlanmaktadır ve bunlar sivilleri hedef almazlar; oysa teröristler kasten sivilleri hedef alırlar.⁹⁷ Özgürlük savaşı yürüten gerillalar savaşın yürütülüşüne dair uluslararası sözleşme ve standartlara sadık kalarak sivilleri hedef almadıkları gibi rehin alma, adam kaçıma gibi eylemlere yönelmezler ve silahlarını açıkta taşırlar; teröristler ise sivilleri hedef aldıkları için daha sinsi ve acımasız yöntemlere başvururlar ve kendilerini herhangi bir kuralla sınırlandırmazlar.⁹⁸

Devletlerin sivilleri hedef alması durumunda da 'devlet terörü' kavramı kullanılmaktadır. Bu durumda da yukarıda söylediğimiz gibi şiddetin bir siyasal yöntem/araç olarak kullanılması söz konusudur, ancak özne artık bir grup değil, örgütlü devlet otoritesidir. Devlet aktörlerinin terörizmle ilişkisi konusunda Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1984'te bir karar almıştır. Buna göre, devlet terörünün ve devletlerin başka egemen devletlerin sosyo-politik sistemlerini zedelemelerini hedefleyen faaliyetleri kabul edilemez.⁹⁹ Ancak BM kararı, bir devletin bir başka devletin ülkesine yönelik terörist faaliyetlerini yasaklarken, 'devlet terörü' ifadesi daha çok bir devletin kendi ülkesinde yaşayan fertlere ve gruplara yönelik şiddetinin içermek üzere kullanılmaktadır.¹⁰⁰ Devletin, etnik gruplara, muhaliflere ya da hedef alınan herhangi bir gruba yönelik insan haklarını ihlal eden sistematik şiddeti, klasik terör tanımından farklıdır. Devletlerin bu tür faaliyetleri, insanlığa karşı suç kapsamında değerlendirilmektedir.¹⁰¹

1999'da imzalanan Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme ile taraf devletlere kendi toprakları dışında da terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik işbirliği yükümlülüğü getirilmiştir.¹⁰² BM'nin 17 Aralık 1996 tarih ve 51/210, 15 Aralık 1997 tarih ve 52/165 sayılı kararları ile de terörist örgütlerin desteklenmemesi, bunlara verilen siyasal, ekonomik vs desteklerin engellenmesi ve devletlerin bu konularda işbirliğine yönelmeleri kararlaştırılmıştır.¹⁰³

Avrupa Birliği Konseyi'nin 27 Aralık 2001 tarih ve 931/PESC sayılı, Terörizmle Mücadele Amacıyla Özel Önlemlerin Uygulanmasına Dair Ortak Tutum belgesi ile terörist eylemlerin ve terörist grupların tanımı yapılarak ekte verilen terör listesinde adı geçen kişi, grup veya kuruluşların malvarlıkları ve diğer mali zenginliklerinin veya ekonomik gelirlerinin dondurulması öngörülmüş ve bu kişilerin malvarlıklarından yararlanmalarını için önlem alınması gerektiği ifade edilmiştir.¹⁰⁴

2001 tarihli Ortak tutumda yer alan tanımlar AB Konseyi'nin 13 Haziran 2002 tarih ve 475/JAI sayılı Terörizmle Mücadeleye Dair Çerçeve Kararı'na aktarılmıştır. Bu Karar'ın amacı üye devletlerin terörizme dair mevzuatlarını yakınlaştırmak ve terörle mücadelede işbirliği sağlamaktır.¹⁰⁵ Kararın 1. maddesinde terör suçlarını oluşturacak fiiller sıralanmıştır. Buna göre;

⁹⁷ Altuğ, s. 50; Hoffman, s. 41; Topal, s. 17, vd.

⁹⁸ Altuğ, s. 50; Hoffman, s. 41 vd.

⁹⁹ Resolution 35 (159), 17 Aralık 1984.Bkz: Kaya, s. 23.

¹⁰⁰ Topal, s. 30.

¹⁰¹ Bu konudaki tartışmalar için Bkz: Topal, s. 30 vd.

¹⁰² Tezcan Durmuş, 'Terör ve Örgütlü Suç Davalarında Uluslararası Ceza Hukuku Alanında Yaşanan Sorunlar'; Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul, 2004, s. 852.

¹⁰³ Tezcan, s. 852 – 853.

¹⁰⁴ Kocasakal Ümit, *Avrupa Birliği Ceza Hukukunun Esasları*; (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2004), s. 204.

¹⁰⁵ Kocasakal, s. 204.

- Bir grup insanı ciddi olarak yıldırmak veya
- Hukuka aykırı olarak kamu kurumlarını veya uluslararası bir kuruluşu belli bir davranışta bulunmaya veya bulunmamaya zorlamak yahut
- Bir ülkenin temel siyasal, anayasal, ekonomik veya sosyal yapısını veya istikrarını bozmak amacıyla işlenen, nitelikli veya özü itibarıyla bir ülkeye veya uluslararası bir kuruluşa ağır saldırı oluşturabilen şu fiiller terörizm suçları olarak nitelendirilecektir: Bir kişinin ölümüne neden olabilecek saldırıda bulunmak; adam kaçırmak, rehin alma; insanların ölümüne ve ekonomik kayba neden olabilecek biçimde tesis, işletme, bina veya kurumlarda patlamaya neden olma; hava veya deniz taşıma araçlarını ele geçirmek; ateşli, patlayıcı, yanıcı ve zehirleyici maddelerle nükleer veya biyolojik maddeleri bu tür amaçlarla ele geçirmek ve kullanmak.¹⁰⁶

'Teröre Karşı Savaş' Söylemi Sürecinde Siyasal Suçun Değerlendirilmesi¹⁰⁷

Ayrıntılı bir tanıma göre terör; toplumun mevcut düzenine karşı olup, bunu kısmen veya tamamen değiştirerek sunulan herhangi bir başka görüşe uygun düzeni kurmak isteyen; bu istekle kişileri korku, panik veya ümitsizlik duyguları oluşturarak devlete ve sağladığı düzene olan güvenleri sarmayı, böylece sosyal disiplini bozmayı, giderek toplumun tüm tepki gösterici güçlerini felce uğratmayı amaçlayan, bunun için kullanıldığı amacın niteliği gereği siyasi şiddet olarak kabul edilen şiddeti her derecesinde, canlı veya cansız her şeye karşı, ayrıca şiddet tehdidi şeklinde de kullanan kişi veya toplulukların eylemleridir.¹⁰⁸ Bu ve benzeri tanımlar¹⁰⁹ siyasal suç alanını genişletmekte bir başka ifadeyle şiddet içeren tüm siyasal eylemleri terörist eylem olarak değerlendirmektedirler. Bunun bir nedeni Türkiye'nin yaşamış olduğu siyasal şiddet tecrübesinin akademik çalışmalara yansımalarıyla bir başka nedeni de yine bu tecrübenin sonucu olarak siyasal suçla terörist eylemin aynı değerlendirmeye tabi tutulması eğiliminin güçlenmesidir. Hatta Türkiye'nin teröre yönelik bu refleksi Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) Statüsü görüşmelerinde de kendisini göstermiştir. Türkiye, Hindistan, Sri Lanka ve Cezayir terörizmin insanlığa karşı suçlar arasında değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürerek terörist saldırıların da UCM'nin yargı yetkisine girmesi gerektiğini savunmuş ama bu fikirlerini diğer ülkelere kabul ettirememişlerdir.¹¹⁰ Başta ABD olmak üzere diğer devletler bu fikri dört nedenden ötürü reddetmişlerdir: 1-suçun (terörizmin) iyi bir tanımının olmaması, 2-bu suçun Mahkeme'yi politize etme riskinin olması, 3-bazı terörist eylemlerin uluslararası kovuşturmayı gerektirecek boyutlarda olmaması, 4-genel olarak terörist eylemlerin ulusal mahkemelerde daha etkin biçimde takip edilip cezalandırılabilmesi.¹¹¹

Oysa terörizmin insanlığa karşı suçlar arasında olduğu boyutuna ulaşmış olmasa da Avrupa ve Amerika'da da sadece terör kavramının anlamı değil, aynı zamanda terörün aldığı biçim de değişmiş ve terörist örgütlenmeler her zaman siyasal amaç taşımaz olmuşlardır. Günümüzde terör, narko-terör, gri alan terörü ve bio-terör olarak

¹⁰⁶Aktaran: Kocasakal, s. 205 - 206.

¹⁰⁷Terörizme karşı imzalanan uluslararası sözleşmelerin kronolojik listesi için Bkz: (<http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm7.htm> Erişim: 17.06.2006)

¹⁰⁸Alpaslan, s. 21.

¹⁰⁹Bkz: Zafer Hamide, *Sosyolojik Boyutuyla Terörizm*, (İstanbul, Beta Yay., 1999), s. 9 vd.

¹¹⁰Aktaran: Cassese Antonio, "Terrorism is Also Disrupting Some Crucial Legal Categories of International Law"; *European Journal of International Law*, 2001, Vol. 12, N. 5, s. 994.

¹¹¹Cassese, s. 994.

da adlandırılan yeni görünüm kazanmıştır. Teröristler artık kara para aklama, insan ve organ ticareti, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi suçlara da bulaşmış ve bir yandan mücadeleleri için kaynak sağlamaya bir yandan da diğer suç örgütleriyle işbirliğine giderek varlıklarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Terörün bu iki yeni görünümü ya da bu tür suçları işleyen örgütlerle işbirliğine yönelmesi şüphesiz soğuk savaş dönemi sonrasında yaşanan gelişmelerle de ilgilidir.¹¹² Teröristler bugün kitle imha silahları ve nükleer silahlara ulaşabilecek olanaklara ulaşmış durumdadırlar.¹¹³

Öte yandan 11 Eylül olayları ardından yaşanan siyasal değişimler terörist eylemlerle siyasal suçun arasındaki ince ayrımı daha hayati bir hale getirmiş ve siyasal suçluların ya da özgürlük savaşçılarının siyasal hareket alanları daralmıştır. Söz konusu saldırıların ardından ABD Başkanı Bush tarafından terörizme karşı uzun bir savaş başlatıldığı ifade edilmesi sadece uluslararası hukukun kavramlarının (örneğin meşru müdafaa) anlam ve içeriğinin değiştirilmesini değil, muhalif örgütler ve terörizme yönelik değerlendirmelerin de yeniden ele alınmasına yol açtı.¹¹⁴ BM Güvenlik Konseyi'nin 12 Eylül 2001 tarihli ve 1368 sayılı kararında terörizmin uluslararası barış ve güvenliğe karşı tehdit oluşturduğunun belirtilmesi ve terörizme karşı tüm devletlerin işbirliğine yönelecekleri ve tüm devletlerin terörizmle etkin biçimde mücadele edeceklerinin kararlaştırılması beraberinde teröre ve siyasal şiddete yönelik sert politikaları getirmiştir.¹¹⁵

İstanbul, Madrid ve Londra saldırılarının ardından Avrupa ülkeleri de muhalif siyasal örgütlere ve terör örgütlerine karşı öteden beri sergiledikleri göreceli korumacı/hoşgörü politikasını değiştirmeye yöneldiler. Artık, Filistin ya da Çeçenistan sorunu konusunda takınılan siyasal tutumla intihar eylemcilerine yönelik siyasal tutum tamamen farklı değerlendirmelere tabi tutulmakta ve sivillere yöneltilen şiddet siyasal amaçlarla ve zorba yönetimlere, işgal güçlerine verilen bir mesaj olsa da hoşgörü ile karşılanmamaktadır.

Yakın tarihte yaşanan bu gelişmeler bir yandan devletlerin ve bireylerin güvenliklerini öne çıkarmış, öte yandan siyasal suçla terörün farklılığı belki de Fransız Devrimi dönemimde olduğu gibi kavramın gerçek anlamı ekseninde değerlendirilmeye başlanmıştır. Artık demokratik devlet düzenlerine, özgür toplumsal hayatlara, temel hak ve hürriyetlere yönelik şiddet eylemleri hoş karşılanmamakta ve desteklenmemektedir. Bu tür eylemler siyasal amaçlarla işlenmiş olsa bile fail, terörist olarak adlandırılmaktadır. Artık terörün insan hakları ihlali olduğu fikri eğilim kazanmaktadır.¹¹⁶ Bu gelişmelerin sonuçları Avrupa ülkelerinde ve Avrupa Birliği politikalarında görülebilir.¹¹⁷ Avrupa ülkeleri bir dönem desteklemiş oldukları IRA, ETA, PKK, DHKPC, 17 KASIM gibi örgütleri bugün terörist ilan etmiş durumdadırlar.¹¹⁸ Dahası yakın tarihlerde AB'nin almış olduğu kararlar ve imzalanan belgelerle teröre karşı ortak bir mücadele zemini yaratılmıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi 1999 tarihli Terörizmin Finansma-

¹¹² Hoffman, s. 28.

¹¹³ Altuğ, s. 58.

¹¹⁴ Bkz: Gray Christine, *International Law and the Use of Force*; 2. Edit., (New York, Oxford University Press, 2004), s. 159, vd.; Başeren, s. 70, 72.

¹¹⁵(<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement> Erişim: 17.06.2006)

¹¹⁶ Akıllıoğlu, s. 12.

¹¹⁷ Taylor – Horgan, 'Future Developments of Political Terrorism in Europe'; *The Future of Terrorism*, Ed. M. Taylor – J. Horgan, (London: 2001), s. 82 vd.

¹¹⁸ Peers, s. 239.

nın önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme ile terörist örgütlerin finansman kaynaklarının kesilmesi konusunda ve bunların bankalarda tutulan hesaplarının denetlenip dondurulmasında önemli bir aşama kaydedilmiş ve bu Sözleşme ile siyasal suçun kapsamı daraltılmıştır.¹¹⁹

Baskıcı, antidemokratik rejimleri ortadan kaldırarak demokratik ve insan haklarına dayalı siyasal rejimler kurmayı amaçlayan örgütlenmeler ya da kendi kaderini tayin etmeye yönelik eylemler hoşgörü ile karşılanmakta ve genel olarak bu eylemler siyasal suç olarak değerlendirilmektedir. Bir örgütün ya da bir mücadelenin tümü değil, ayrı ayrı her eylem siyasal ve hukuksal bir değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır. Örneğin Çeçenistan veya Filistin halkının yürüttüğü tüm mücadeleler ya da tüm örgütler değil ancak intihar saldırıları ya da sivilleri hedef alan örgütler terörist olarak tanımlanmakta ve siyasal bir sorunla bu sorunun tek tek parçaları olan şiddet eylemleri ayrı bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.

Siyasal suç ile terörizmin farkının belirlenmesinde önemli bir nokta, terörizmin bir ideoloji değil ama gruplar, örgütler veya devletler tarafından uygulanabilen bir strateji olduğudur.¹²⁰ Bugün teröristlerin yöntemleri kadar, teröristler de değişmiş durumdadırlar.¹²¹ Teröristler toplumdan soyutlanamayacakları için toplumdaki sorunlar ve çatışma zeminleri terörist eylemler için olanak yaratmaktadır.¹²² Bu nedenle uzun vadede terörün önlenmesi bünyesinde daha az çatışma ve adaletsizlik taşıyan toplumların inşasıyla mümkün olabilecektir. Teröre karşı en etkin mücadele onu var eden nedenleri ortadan kaldırmak, adaleti ve demokrasiyi, insan hakları standartlarını yerleştirip geliştirmekle mümkün olabilir.

SONUÇ

Monarşilerin ortadan kaldırılarak cumhuriyet rejimlerinin kurulmasına yönelik devrimci hareketlerle ortaya çıkan siyasal suç, ulusal ve uluslararası hukuk belgelerinde adi suçlara oranla daha ayrıcalıklı düzenlemelere tabi tutulmuştur. Bu ayrıcalıklı düzenlemenin başında da siyasal suçlunun suç işledikten sonra kaçıp sığındığı devletin korumasından yararlanması ve suç işlediği ülkeye iade edilmemesidir. Hukuk belgelerinde siyasal suçlunun iade edilmeyeceği geçmiş olmasına rağmen siyasal suçun ne olduğu konusunun belirlenmesi doktrin tarafından saptanmaktadır. Doktrinde tam ve nisbi siyasal suç ayrımları yapılarak genel olarak her iki grupta yer alan fiilleri işleyen failin siyasal suçlu olarak korumadan yararlanabileceği belirtilmektedir. Siyasal suç konusunda önemli bir uluslararası belge Mültecilerin Hukuksal Durumuna Dair Sözleşme'de yer alan sığınma hakkı iken, bir başka belge de siyasal suç sayılmayan halleri sınırlayan Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'dir.

Bugün hemen herkes tarafından kabul edilen terör eylemlerinin ve teröristlerin siyasal suç kapsamında değerlendirilemeyeceğidir. Ancak devletlerin tavırları veya uluslararası belgelerde kullanılan ifadeler dikkate alındığında neyin terör olduğu konusunda henüz bir netlik ve görüş birliği sağlanamamıştır. Bunun en önemli nedeni de terör niteliğinin hukuksal bir değerlendirmeden çok siyasal bir değerlendirme konusu olmasıdır. Ancak devletler terör tanımı yapmak yerine, terör eylemlerinin bir

¹¹⁹ (<http://untreaty.un.org/English/Terrorism/Conv12.pdf>, Erişim: 17.06.2006)

¹²⁰ Weinberg – Davis, s. 6.

¹²¹ Taylor – Horgan, s. 91.

¹²² Taylor – Horgan, s. 91 – 92.

listesini sıralamayı uygun görmekteyler. Devletler arasında terör konusunda en önemli sıkıntı terörün tanımı konusu kadar siyasal suç olarak nitelendirilmesinden, bir devletin teröristinin öbür devlette siyasal suçlu ya da özgürlük savaşçısı muamelesi görüp desteklenmesinden kaynaklanmaktadır.

Terörden söz edilebilmesi için söz konusu örgütün mutlaka siyasal amaçlarla hareket etmesi, iktidar mücadelesi veriyor olması arandığında muhalif grupların tüm eylemleri bu kapsamda değerlendirilecektir. Öte yanda, terörün ölçütü olarak şiddet arandığında ise terörist eylemlerin kapsamı çok genişleyecek ve birçok adi suç bu kapsamda değerlendirilecektir. Günümüzde terör konusunda görülen tanım 'zenginliği' karşısında soğukkanlı ve değişmez bir tanım yapılmasının zorluğu açıktır. Tüm silahlı muhalif grupların tüm devletler ve toplumlar tarafından terörist ilan edilmesi ise politikanın sübjektifliği dikkate alındığında gerçekçi görülmemektedir. Ancak son yıllarda, bir örgüt veya muhalif grup terörist olarak değerlendirilmese de bunların sivilleri hedef alan saldırıları 'terörist eylem' kapsamında değerlendirilmektedir. Bu nedenle terörün tanımını yapmaya çalışmak yerine terörist eylemlerin listesini yapmak daha 'kolay' görünmektedir.

Son yıllarda yaşanan terörist saldırıların ardından devletler, toplumlarını ve kendilerini korumak ve teröre taviz vermemek amacıyla bu konudaki işbirliğini yoğunlaştırmış durumdadırlar. Artık sivilleri hedef alan, kitleleri yıldırma hedefleyen, uluslararası insan hakları kurallarını ihlal eden eylemler siyasal saiklerle işlenmiş olsa bile kınanmaktadır. Siyasal suç nasıl bir dönem baskıcı krallıkları devirmeye çalışan cumhuriyetçileri desteklemek için kullanıldıysa bugün de ancak dünya sisteminden kendini dışlamış baskıcı siyasal rejimlere karşı işlenen siyasal amaçlı suçlar destek görmektedir. Ancak, bugün insan hakları standardı ve insan hayatına, barışa ve güvenliğe verilen değer geçmiştekine oranla çok önemli olduğu için siyasal suçluların eylemlerinin de insani değerleri hedef alması halinde terörist olarak nitelenmelerinin önü açılmıştır. Ne yazık ki siyasal bir yorum olan siyasal suç ve terörizm meselesi aynı zamanda siyasal istismara da açıktır ve teröre karşı işbirliği yoğunlaşsa da bu yorum farklılığı ve istismar edilebilme riski de devam edecektir.